

823. IV, 1-18 — Bula (*traslado da*) do Papa Júlio III, *Proclara Charissimi in Christo*, pela qual foram concedidos a D. João III, e sucessores, os mestrados das Ordens de Santiago e de Avis para que os administrasse juntamente com o de Cristo, de que já era grão-mestre. Roma, 1551, Dezembro, 30. — *Papel. 4 folhas. Bom estado. Cópia junta.*

Julius episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

Preclara charissimi in Christo filij nostri Johannis Portugalliae et Algarbiorum regis illustris ac suorum in Portugallie et Algarbiorum hujusmodi regnis predecessorum erga hanc Sanctam Sedem merita necnon sincera fides et singularis devotio quibus idem Joannes rex in nostro et dicte sedis conspectu clarere dignoscitur promerentur et nos quodammodo impellunt ut illa prefato Johanni et pro tempore existenti Portugallie et Algarbiorum regi favorabiliter concedamus per que dissensionibus et odijs que inter personas regnorum hujusmodi exoriri possint occurratur ac eorundem regnorum quieti et tranquillitati consulatur.

Dudum si quidem Sancti Jacobi de Spata sub Sancti Augustini et de Avis sub Sancti Benedicti regulis in dictis regnis militiarum magistratibus per obitum quondam Georgij olim ipsarum militiarum magistri seu administratoris extra romanam curiam defuncti seu alias certo modo vacantibus.

Nos considerantes magistratus predictos diversa castra villas terras loca et arces eis a clare memorie Portugallie regibus et alijs personis secularibus ut plurimum donata in quibus magistratus ipsos pro tempore obtinentes jurisdictionem exercent et plurium praeceptoriarum et pinguis-
simis redditibus dotatarum collationem habere et propterea tam pro justitia in castris villis terris et locis eisdem perfecte administrandum ac arcibus

predictis ad regna predicta ab infidelibus et perversorum conalibus defendendum ac in pacis dulcedine conservandum diligenter et fideliter custodiendis necnon preceptorijs ipsis personis benemeritis presertim contra christiani nominis hostes dimicantibus conferendis plurimum expedire ut magistratus predicti personis regnis ipsis et illorum incolis grate et accepte perquam nedum in juribus suis conservari verum et adaugeri possent comitterentur. Ac sperantes dictus Joannes rex qui justitie zelator et orthodoxe fidei acerrimus defensor eatenus fuerat et tunc existerat ac christiani nominis hostes tam in Affrica quam in partibus Indie Orientalis et Ethiopia continuis bellis cum intollerabilibus expensis lacescere non desinebat et incolas inibi commoraantes ad veri luminis cognitionem reduci magnopere studebat magistratus ipsos prout militiam Jesu Christi Cisterciensis Ordinis cujus idem Johannes rex perpetuus administrator per sedem predictam deputatus existerat eatenus laudabiliter et prudenter rexerat feliciter et tranquille gubernaret illisque posset esse utilis plurimum et etiam fructuosus. Ac volentes eidem Johanni regi ut expensarum onera que in gerendis bellis predictis subire tenebatur facilius perferre valeret de alicujus subventionis auxilio providere motu proprio eundem Joannem regem quoadviveret administratorem perpetuum et irrevocabilem magistratum militiarum Sancti Jacobi et de Avis hujusmodi juriumque et rerum et pertinentiarum suorum omnium et unacum magistratu militie Jesu Christi hujusmodi cum plena et libera facultate auctoritate et potestate omnia et singula que magistri militiarum Sancti Jacobi et de Avis hujusmodi qui pro tempore fuerant facere et exercere potuerant etiam si habitum per fratres milites dictarum militiarum gestari solitum nunquam susciperet nec professionem per eos emitti solitam emitteret faciendi et exercendi apostolica auctoritate constituimus e deputavimus curam regimen et administrationem magistratuum Sancti Jacobi et de Avis ac castrorum et aliorum predictorum sibi in spiritualibus et temporalibus plenarie comittendo prout in nostris inde confectis litteris plenius continetur.

Cum autem postmodum intra mentis nostre arcana sepius revolverimus singulas militias predictas ad hoc institutas fuisse ut contra hostes (1 v.) et inimicos fidei hujusmodi firma quedam presidia essent eorumque fratres milites pro tempore existentes infidelium eorundem expugnationi ac terrarum ab eis occupatarum recuperationi jugiter vacarent et a pluribus annis citra prout tam dilecti filij Alfonsi d'Alencastro preceptoris majoris ejusdem militiae Jesu Christi et ipsius Johannis regis consobrini et apud nos et dictam sedem oratoris quam aliarum fidedignarum personarum relatione percepimus prefatus Johannes rex clare memorie Emanuelis Portugallie et Algarbiorum regis genitoris sui et aliorum predecessorum suorum predictorum vestigijs inherendo ad divini nominis exaltationem chistianeque fidei propagationem in eripiendis e manibus ipsorum infidelium diversis provincijs terris et locis et alijs jam ereptis conservandis necnon bello contra eosdem infideles tam terra quam

mari gerendo gravissimos labores et expensas sustinuerit et tam in Indiarum quam in Affrice et Ethiope ac Brasilij partibus nonnullas civitates insulas oppida et loca e manibus infidelium hujusmodi eripuerit eaque inibi christifideles introduci et nomen Dei predicare faciendo ad gremium sancte matris ecclesie adduci procuraverit et ad hoc non solum vi et armis sed et nonnullarum ad hoc ab eo deputatarum excelentis doctrine et approbate vite personarum opera continue utatur et propterea Septensis et Tingensis civitates ac oppidum de Mazagan in Affrice necnon Goanensis ac alias terras et loca in Indiarum partibus per eum et ejus predecessores predictos e manibus ipsorum infidelium non sine magna sanguinis effusione erepta ad reipublicae christiane comodum et universalis ecclesie exaltationem possideat et ut mortalium animas Deo efficacius lucrifaciat in civitatibus insulis terris et locis hujusmodi quae plura monasteria ecclesias hospitalia et collegia ad devotionis inibi habitantium excitationem erigi ac in illis ministros ecclesiasticos introduci fecerit necnon incolis et habitatoribus civitatum terrarum et locorum hujusmodi mediantibus diversis egregis et fidelibus verbe Dei concionatoribus ut sacrum Christi Evangelium complecterentur et sub nostra et ejusdem sedis obedientia et protectione degerent adeo efficaciter persuaaserit ut eorum infinitus fere numerus sacro baptismatis fonte renasci valuerit spereturque verisimiliter que idem Johannes rex ad quem spectat bella ipsa contra infideles prefatos tam terra quam mari et tam offendendo quam deffendendo movere ac successores sui Portugallie et Algarbiorum reges pro tempore existentes divina eis assistente gratia similia et alia longe majora in dies pro tuitione et augmento christianae religionis facturi sint.

Nos attendentes quod si magistratus militiarum hujusmodi qui aliquando per romanos pontifices predecessores nostros regibus Portugallie et Algarbiorum hujusmodi seu eorum primogenitis aut alijs natis infantibus nuncupatis sive propinquis in administrationem dum expediens visum fuit concessi fuerunt et super quorum dum pro tempore vacant seu magistrorum ad eos electione que ad preceptores domorum et etiam forsan fratres milites singularum militiarum hujusmodi spectare dinoscitur possunt facile inter preceptores et seu fratres milites hujusmodi graves dissensionis et intestina odia exoriri et quos pro tempore obtinentes si se pro tempore existenti Portugallie et Algarbiorum regi opponerent regna predicta perturbare et diversos tumultus bellicos excitare ac bella que per eos contra (2) infideles ut prefertur gerenda sunt in perturbationem quietis et pacis regnorum hujusmodi convertere possent prefato Joanni et pro tempore existenti Portugallie et Algarbiorum regi in administrationem perpetuo concedantur comittantur et assignentur ex hoc profecto dissentionibus et odijs ac perturbationi pacis et quietis regnorum et excitationi tumultuum bellicorum hujusmodi opportune occurreretur et predictus Johannes et pro tempore existens Portugallie et Algarbiorum rex preceptorias domorum militiarum hujusmodi fratribus militibus

idoneis et ad preliandum habilibus qui non solum cum vocati fuerint ad bella se accingent verum et regem ipsum ad expeditiones contra infideles predictos ultro sollicitabunt ac se suaque omnia tam in classe maritima quam exercitu terrestri laboribus et periculis exponere non dubitabunt earum occurrente vacatione conferet seu conferri procurabit et bella ipsa commodius gerere ac alia pro fidei catholice exaltatione et infidelium depressione necessaria et opportuna efficacius exequi poterit ipsique preceptores et fratres milites ac vassalli et subditi magistratuum hujusmodi libentius sub eorum naturali principe rege et militiarum hujusmodi administratore existente et ejus disciplinae quam diversis ipsarum militiarum magistris cum maiores conjuncte vires maiora et preclariora in bello facinora edere possint militabunt se que omnibus periculis exponant et propterea volentes in premissis opportune providere ac ipsius Johannis regis qui superioribus annis Bazain et Dio civitates seu oppida in partibus Indiarum e manibus infidelium vi et bello eripuit et bis invicto animo Dio verum a turcis et rege Cambaye qui illam seu illud cum ingenti exercitu ducibus Soliman Bassa et Cojasuphar acriter et durissime obsidebant. Bazain vero civitates seu oppida hujusmodi ab oppidanis qui illam seu illud bello repetebant prestanti Domino liberavit et turcas ac oppidanos ipsos non sine maxima eorum clade et jactura obsidionem hujusmodi solvere coegit ac demum fugavit et nomen Domini Nostri Jesu Christi longe lateque propagare non cessat pio desiderio premissorum intuitu morem gerere motu simili non ad ejusdem Johannis regis aut alterius eo nobis super hoc oblate petitionis instantiam sed de mera liberalitate ac ex certa scientia nostris singulos Jesu Christi et Sancti Jacobi ac de Avis magistratus hujusmodi qui in eisdem militijs supreme dignitates et ipsarum militiarum in dictis regnis et alijs dominijs eisdem regnis seu eorum regi subjectis capita esse noscuntur et quorum singulorum universas alias qualitates et illorum erectionum et institutionum tenores fructuumque reddituum et proventuum veros annuos valores presentibus pro expressis haberi volumus.

Et si quovis modo que etiam si ex illo quevis generalis reservatio et in corpore juris clausula resultet presentibus haberi volumus pro expresso et ex cujuscunque persona vacent et si tanto tempore vacaverint que eorum collatio juxta Lateranensis statuta concilij ad sedem predictam legitime devoluta ipsique magistratus dispositioni apostolicæ specialiter vel generaliter reservati existant et ad illos consueverint qui per electionem assumi eisque cura et jurisdictionalis imminet animarum super eis quoque inter aliquos lis cujus statum presentibus haberi volumus pro expresso pendeat indecisa. Dummodo tempore datum presentium non sit in eis alicui specialiter jus quaesitum cum omnibus et singulis illorum earumque mensarum juribus pertinentijs jurisdictionibus castris villis oppidis fortalicijs terris et locis necnon fructibus redditibus proventibus obventionibus et emolumentis quocunque nomine nuncupentur et in quibus vis rebus consistant et undecunque proveniant et per nos aut predecessores

nostros romanos pontifices pro applicatione fructuum redditum proven-
tuum jurium (£ v.) obventionum et emolumentorum preceptoriarum et
forsan aliorum beneficiorum ecclesiasticorum seu illorum decime aut
alterius partis bellis pro tempore gerendis eisdem Emanuelli et Johanni
regibus eorumque predecessoris ac militiarum hujusmodi magistris in
genere et in specie ac alias quomodolibet concessis necnon facultatibus
licentijs privilegijs et indultis predicto Johanni et pro tempore existenti
Portugallie et Algarbiorum regi et si regna ipsa in feminam aut minorem
septem annis pervenerint et minor hujusmodi et femina existat in admi-
strationem perpetuam.

Itaque qui rex aut in defectum regis regina regnorum hujusmodi pro
tempore fuerint et singularum militiarum predictarum et illarum magis-
tratum absque alio juris aut facti ministerio perpetuus administrator
aut administratrix sit et esse censeatur ac magistratum eorundem
possessionem propria auctoritate libere apprehendere et perpetuo retinere
seu et absque alia possessionis apprehensione militias ipsas et earum magis-
tratus regere et administrare necnon illorum fructus redditus et proventus
jura obventiones et emolumenta ac alia premissa in suos et magistratum
predictorum usus et utilitatem convertere diocesanorum locorum vel quo-
rumvis aliorum licentia vel consensu de super minime requisita vel requi-
sito necnon preceptorias et dignitates aliaque beneficia et officia militia-
rum hujusmodi ac alia ad collationem provisionem presentationem electio-
nem seu quamvis aliam dispositionem pro tempore existentia earumdem
militiarum magistrorum spectantia tam secularia quam regularia beneficia
personis idoneis conferre et assignare necnon premissa omnia et singula
ac cetera que magistri militiarum hujusmodi qui pro tempore fuerint in
spiritualibus et temporalibus facere gerere exercere et administrare con-
sueverunt sive potuerunt aut ... facere gerere exercere et administrare
necnon jurisdictionem et superioritatem ac quodcumque aliud dominium
in preceptores et milites ac alios fratres et personas necnon oppida terras
et loca ac bona et res militiarum hujusmodi per earum magistros exerceri
solita exercere libere et licite possit in omnibus et per omnia. Perinde ac si
singularum militiarum predictarum verus magister existeret ac omne jus
et omnis auctoritas et potestas militias et magistratus hujusmodi tam in
spiritualibus quam in temporalibus regendi et administrandi ac omnia alia
jurisdictio et administratio ad singulos magistratus militiarum hujusmodi
de jure vel consuetudine tunc alias quomodolibet pertinens et que in
futurum pertinere poterit cum regnis hujusmodi incorporaretur et conso-
lidetur sic tamen quod pro tempore existens Portugallie et Algarbiorum
rex seu regina ea que spiritualia pro tempore concernent per idoneas
personas ipsarum militiarum religiosas ad id per eum deputandas et ad
ejus liberum nutum et arbitrium amovibiles probe et laudabiliter exerceri
facere debeat et teneatur apostolica auctoritate prefata tenore presentium
perpetuo concedimus committimus et assignamus. Ipsumque Johannem et

pro tempore existentem Portugallie et Algarbiorum regem seu reginam et si ut prefertur minor existat perpetuum et irrevocabile singularum militiarum et earum magistratuum iuriumque et pertinentiarum predictorum in spiritualibus et temporalibus administratorem seu administratricem constituimus et deputamus et personis per pro tempore existentem regem seu reginam circa spiritualia deputandis omnia et singula que magistri singularum militiarum huiusmodi qui pro tempore fuerint in concernentibus spiritualia per se vel alios ordinare disponere mandare et facere de jure vel consuetudine aut alias quomodolibet (3) potuerunt seu debuerunt ordinandi disponendi mandandi et faciendi plenam liberam et omnimodam facultatem et potestatem concedimus et ne in prejudicium concessionis commissionis assignationis constitutionis et deputationis nostrarum predictorum per preceptores seu milites vel fratres militiarum huiusmodi aliquid de facto per viam electionis vel postulationis seu alias decedente pro tempore rege aut regina regnorum huiusmodi attemptari presumant.

Nos ab eisdem preceptoribus militibus et fratribus omne jus et omnem actionem ac potestatem eligendi vel postulandi aliquem in magistrum alicujus ex militijs huiusmodi vel eisdem magistratibus de magistris aut administratoribus perpetuijs quomodolibet providendi penitus et omnino tollimus auferimus et abdicamus ipsisque preceptoribus militibus et fratribus sub excommunicationis late sententie et privationis preceptoriarum ac aliorum beneficiorum et officiorum ecclesiasticorum que pro tempore obtinebunt necnon pensionum annuarum quas pro tempore percipient ac inhabilitatis ad illa et illas ac alia et alias in posterum obtinenda et percipiendas ac alijs ecclesiasticis sententijs censuris et penis per contravenientes eo ipso incurrendis ne de cetero aliquem in magistrum alicujus ex militijs huiusmodi eligere vel postulare aut de eligendo vel postulando quovismodo tractare audeant vel presumant districtius inhibemus absolutionem eorum qui sententias censuras et penas predictas incurrerit ac earum relaxationem nobis et successoribus nostris romanis pontificibus canonicem intransibis specialiter et expresse reservantes.

Quo circa venerabilibus fratribus nostris Elborensis Ulixbonensis et Bracharensis archiepiscopis etc motu simili mandamus quatenus ipsi vel duo aut unus eorum per se vel alium seu alios presentes litteras et in eis contenta quecumque ubi et quando opus fuerit ac quotiens pro parte Johannis et pro tempore existentis regis et regine huiusmodi de super fuerint requisiti solemniter publicantes eisque in praemissis efficacis defensionis presidio assistentes auctoritate nostra faciant eidem Johanni et pro tempore existenti Portugallie et Algarbiorum regi et regine a dilectis filijs conventibus prioribus preceptoribus fratribus et militibus obedientiam et reverentiam debitas et devotas necnon a vassallis et alijs subditis militiarum huiusmodi consulta servitia et jura sibi ab eis debita integre exhiberi ipsosque Johannem et pro tempore existentem regem et reginam ad magistratus predictos ut est moris admitti sibi que de illorum iuriumque et pertinentiarum ac membrorum suorum omnium fructibus

redditibus proventibus juribus et obventionibus universis integre responderi contradictores quoslibet et rebelles et per quasvis de quibus eis placuerit sententias censuras et penas ecclesiasticas ac alia opportuna juris remedia appellatione postposita conpescendo ac legitimis super hijs habendis servatis processibus sententias censuras et penas ipsas et iteratis vicibus aggravando invocato etiam ad hoc si opus fuerit auxilio Brachij secularis non obstantibus nostra per quam dudum inter alia voluimus quod petentes beneficia ecclesiastica alijs uniri tenerentur exprimere verum annum valorem et beneficij cui aliud uniri peteretur alioquin unio non valeret et semper in unionibus commissio fieret ad partes vocatis quorum interesset. Ac Lateranensis Concilij novissime celebrati uniones perpetuas nisi in casibus a jure premissis fieri prohibetis necnon felicitis recordationis Bonifacij Papae viij predecessoris nostri et qua cavetur nequis extra suam civitatem et diocesem nisi in certis exceptis casibus et in illis ultra unam dietam a fine sue diocesis ad iudicium evocetur seu ne iudices a sede predicta deputati extra civitatem et diocesem in quibus deputati (§ v.) fuerint alij vel alijs vices suas committere presumant ac de duabus dietis in concilio generali edita dummodo ultra tres dietas aliquis auctoritate presentium ad iudicium non trahatur et alijs apostolicis ac in provincialibus et sinodalibus concilijs editis generalibus vel specialibus constitutionibus et ordinationibus necnon militiarum et ordinum predictorum juramento confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis statutis consuetudinibus stabilimentis usibus et naturis privilegijs quoque indultis et litteris apostolicis eisdem militijs earumque magistris preceptoribus militibus fratribus et conventibus quibuscumque tenoribus et formis ac cum quibusvis et derogatoriis derogatorijs alijsque efficacioribus et insolitis clausulis irritantibusque et alijs decretis per quoscumque romanos pontifices predecessores nostros et nos ac dictam sedem et motu simili aut consistorialiter etiam per viam generalis legis et statuti perpetui ac initi et stipulati contractus in genere vel in specie aut alias quomodolibet concessis confirmatis et innovatis illis presertim quibus inter alia cavere dicitur expresse quod occurrente vacatione alicujus ex magistratibus predictis predicti conventus preceptores fratres et milites unum forsitan de eorum gremio dictarum militiarum militem expresse professum eligere ipseque sic electus verus earundem militiarum magnus magister habeatur illique et non alteri conventus preceptores fratres et milites prefati parere teneantur.

Quodque nullus nisi ut prefertur electus magistratus ipsos obtinere possit et quecunque collationes electiones et aliae dispositiones de magistratibus ipsis aliter et per romanum pontificem et sedem predictos facte nulle et invalide nulliusque sint roboris vel momenti et penitus pro infectis habeantur prefatique milites alijsque ut prefertur electis vel litteris apostolicis per eos impetratis parere minime teneantur et ob illorum non partitionem aliquas censuras sive penas nullatenus incurrant quodque privilegijs indultis et litteris nullatenus aut non nisi certis inibi expressis

modo et forma derogari possit et si aliter derogetur derogatio hujusmodi nemini suffragetur.

Quibus omnibus et si pro illorum sufficienti derogatione de illis eorumque totis tenoribus specialis specifica et expressa ac de verbo ad verbum non autem per clausulas generales idem importantes mentio seu quevis alia expressio habenda aut aliqua exquisita forma ad hoc servanda foret illorum omnium tenores pro sufficienter expressis ac de verbo ad verbum insertis necnon modos et formas ad id servandos pro individuo servatis habentes illis alias in suo robore permansuris hac vice dumtaxat harum serie specialiter et expresse pari motu derogamus contrariis quibuscumque. Aut si aliqui super provisionibus concessionibus administrationum sibi faciendis de magistratibus hujusmodi speciales vel alijs beneficijs ecclesiasticis in illis partibus generales dicte sedis vel legatorum ejus litteras impetrarint et si per eas ad inhibitionem reservationem et decretum vel alias quomodolibet sit processum quibus omnibus Joannem et pro tempore existentem regem ac reginam predictos in assecutione dictorum magistratuum volumus anteferri sed nullum per hoc eis quo ad assecutionem magistratuum aut beneficiorum aliorum prejudicium generari seu si preceptoribus majoribus dictorum conventuum necnon prioribus preceptoribus militibus et fratribus ac conventibus vassallis et subditis predictis vel quibusvis alijs communiter vel divisim ab eadem sit sede indultum quod ad receptionem vel provisionem alicujus minime teneantur et ad id compelli aut quod interdici suspendi vel excommunicari non possint quodque de magistratibus hujusmodi vel alijs beneficijs ecclesiasticis ad eorum collationem provisionem presentationem electionem seu quamvis aliam dispositionem conjunctim vel separatim spectantibus nulli valeat provideri seu concessio in administrationem fieri per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem et qualiter alia dicte sedis indulgentia generali vel speciali cujuscumque tenoris existat per quam presentibus non expressam vel totaliter non insertam effectus hujusmodi gratie impediri valeat quomodolibet vel differri et de qua cujusque toto tenore habenda sit in nostris litteris mentio specialis volumus autem quod magistratus ipsi debitis propterea non fraudentur obsequijs et animarum cura in eis si qua illis immineat nullatenus negligatur sed rex seu regina pro tempore existens omnia et singula eisdem militijs pro tempore incubentia onera perferre omnino teneatur.

Quodque ab alienatione quorumcumque bonorum immobilium et preciosorum mobilium dictorum magistratuum penitus abstineat et quod succedens in regnis hujusmodi sive vir sive mulier existat antequam dictos magistratus vel eorum aliquem administrare possit juramentum seu juramenta si que de observandis statutis et consuetudinibus ac stabilitatis usibus et naturis dictarum militiarum vel alias per dictos magistros prestari consueverunt prestare teneatur et deinde administrationi magistratuum hujusmodi libere se immiscere possit et ille ex eis qui

ullo unquam tempore quod absit a nostra et successorum nostrorum romanorum pontificum canonice intrantium et ejusdem romane ecclesie obedientia et devotione se retraxerit vel contra eam bellum susceperit aut in ejus damnum per se vel alium quomodolibet machinatus fuerit presentanti gratie eo ipso privatus existat. Ac presentes littere nullius sint roboris vel momenti ipsaeque concessio comissio assignatio constitutio et deputatio expirent et resolvantur expirateque et resolute censeantur et exinde ipsi magistratus vacent eo ipso et de illis per sedem eandem libere disponi possit et insuper ex nunc irritum decernimus et inane si secus super his a quoque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attemptari nulli etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum tertio kalendas Januarij anno secundo.

(B. R.)